

جدایی‌گزینی شهرها و مصرف‌گرایی نمادین چالشی فراروی محیط زیست شهری^۱

مریم جامی اودولو^۱، محمدحسن یزدانی^{۲*}، سمانه جلیلی صدرآباد^۳

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه محقق اردبیلی

۲- نویسنده مسئول، دانشکده علوم اجتماعی (گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری) دانشگاه محقق اردبیلی

۳- استادیار شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت

*ایمیل نویسنده مسئول: Yazdani@uma.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۱۴

چکیده

امروزه شهرنشینی فزاینده و افزایش سکونتگاه‌های شهری، بیشترین تأثیر را بر محیط زیست گذاشته و شهر به‌عنوان یکی از مراکز اصلی آلاینده محیط زیست درآمده است. مصرف‌گرایی نمادین که یک نوع سبک زندگی به شمار می‌رود، سبب می‌شود تا افراد با سلايق مشابه در محلات مرفه‌نشین شهرها دور هم جمع شده و ضمن اینکه از این طریق تشخص خاصی به محل زندگی خود می‌دهند بلکه مانع از ورود افراد با سبک زندگی متفاوت به این محلات می‌شوند. این مسئله باعث بروز مشکلاتی از جمله جدایی‌گزینی در مناطق خاصی از شهر شده است که در نگارش پیش‌رو به بررسی آن پرداخته می‌شود. از این‌رو در تحقیق حاضر، به رتبه‌بندی محلات شهری و میزان جدایی‌گزینی محلات هدف در شهر اردبیل به روش توصیفی و تحلیلی و با استفاده از روش تصمیم‌گیری چندشاخصه مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفته است؛ تا میزان جدایی‌گزینی شهرها و مصرف‌گرایی نمادین شهر اردبیل مورد سنجش قرار گیرد. جهت رتبه‌بندی جدایی‌گزینی شهر اردبیل، از ۷ معیار استفاده شد. شاخص‌های مربوطه با استفاده از روش کرتینک وزن‌دهی و معیارها با بهره‌گیری از تکنیک تصمیم‌گیری ایداس رتبه‌بندی شدند. براساس سنجه‌های به کار رفته در پژوهش و نتیجه حاصل از پیاده‌سازی روش ایداس، محلات منطقه ۳ شهر اردبیل با کسب پایین‌ترین درصد در نامطلوب‌ترین وضعیت به لحاظ مصرف‌گرایی و در جایگاه آخر قرار گرفته‌اند محلات منطقه ۴ نیز با کسب بیشترین امتیاز در وضعیت مطلوبی قرار دارند. محلات منطقه ۴ به دلیل اینکه جز سکونتگاه‌های غیررسمی می‌باشند لذا کمترین تأثیر منفی را به لحاظ مصرف‌گرایی بر محیط زیست داشته‌اند.

کلمات کلیدی

"جدایی‌گزینی"، "مصرف‌گرایی"، "محیط زیست شهری"، "EDAS"، "اردبیل"

۱- مقدمه

همچنین مرکز تجمع آلودگی‌هایی همچون آلودگی هوا، آلودگی صوتی، زباله‌های غیرقابل بازیافت یا صنعتی و حتی آلودگی آب‌ها هستند. از طرف دیگر، سبک زندگی که به روش زندگی مردم، ارزش‌های اجتماعی، فعالیت‌ها، الگوهای رفتاری، مصرفی و عادات افراد در سراسر زندگی اطلاق می‌شود نشان‌دهنده جامعه‌پذیری افراد و فرهنگ جامعه است، تأثیراتی عمده بر محیط زیست شهری برجا می‌گذارد (بنی‌فاطمه و حسین‌نژاد، ۱۳۹۱: ۴۰-۴۱). با افزایش جمعیت شهرنشین، محیط‌زیست شهری اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند، زیرا شهرنشینی فزاینده، افزایش میزان رشد شهرها و تبدیل شدن آنها به رایج‌ترین شکل زندگی انسان‌ها بیشترین تأثیر را بر محیط زیست گذاشته است. تراکم جمعیت شهری مصرف بیشتر را در پی داشته و آلودگی در شهرها به حدی رسیده که شهر به‌عنوان یکی از مراکز اصلی آلاینده محیط‌زیست درآمده است. سبک‌های خاص زندگی شهری همچون نیاز بیشتر به سفر و حمل و نقل که میزان مصرف انرژی را افزایش می‌دهد، از جمله تأثیرات شهر بر محیط‌زیست هستند (فکوهی، ۱۳۸۳: ۲۵۳). از آنجایی که محیط زیست شهری اولین محیطی است که انسان‌ها با آن در ارتباط هستند و فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی

شکل‌گیری فرم‌ها و چشم‌اندازهای انسانی در ارتباط با فرایندهای اجتماعی سازنده آنها می‌باشد (Harvey, 1993: 51). جدایی‌گزینی در شهرها از جمله مسایلی است که تحت تأثیر فرایندهای مختلف و در طی زمان شکل می‌گیرد. چگونگی شکل‌گیری فرایند در ارتباط با فضاهایی است که روابط اجتماعی در درون محیط‌های جغرافیایی را در زمان‌های مختلف تعریف کرده و رابطه دیالکتیکی را با افراد، جامعه، ایدئولوژی حاکم، علایق، خواست‌ها، ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در همان جامعه برقرار می‌کند. از این حیث فضا حالت ربطی و نسبی دارد و در زمان‌های مختلف به خاطر وجود رابطه دیالکتیک در درون خود دستخوش تغییر می‌باشد (Murdoch, 2006: 18). در شکل جدید جامعه، مصرف‌انگیزه حیات برای افراد قلمداد شده و صرفاً برای رفع نیازهای حیاتی فرد نمی‌باشد؛ بلکه مصرف به مقوله‌ای فراتر از رفع نیازهای حیاتی تبدیل شده و خود آرمان و هدف می‌باشد (Veblen, 2007: 50-51). می‌توان ادعا کرد که شهرها مهم‌ترین خاستگاه آلودگی‌های محیط زیست و مراکز تجمع جمعیت، ماشین‌ها، صنعت، ساختمان‌ها و فناوری هستند. شهرها

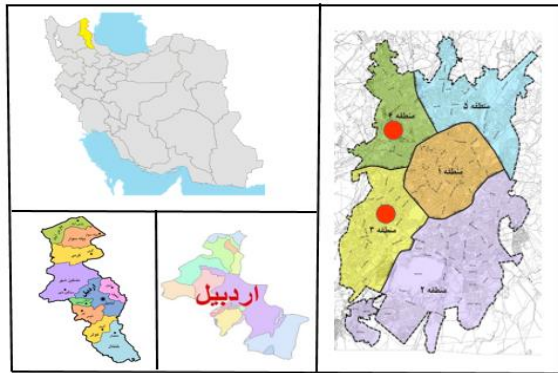
۱- این مقاله مستخرج از رساله دکتری مریم جامی اودولو با عنوان "بررسی و تحلیل جدایی‌گزینی در شهر (نمونه موردی: شهر اردبیل)" است که به راهنمایی دکتر محمدحسن یزدانی و دکتر سمانه جلیلی صدرآباد در جایگاه استاد مشاور در دانشگاه محقق اردبیلی انجام گرفته است.

در این راستا پژوهش کنونی به دنبال پاسخگویی به پرسش زیر می‌باشد: براساس معیارهای جدایی‌گزینی و مصرف‌گرایی مورد مطالعه پژوهش، اولویت‌بندی محلات مناطق سه و چهار شهر اردبیل چگونه است؟

۲- روش انجام تحقیق

• محدوده مورد مطالعه

شهر اردبیل به عنوان محدوده مطالعاتی پژوهش حاضر و به‌عنوان مرکز استان و شهرستان اردبیل، در دشتی هم‌نام خودش و در طول جغرافیایی ۴۸ درجه و ۱۵ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۱۹ دقیقه و عرض جغرافیایی ۳۸ درجه و ۱۱ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۱۷ دقیقه واقع شده است. براساس مصوبات شورای شهر و شهرداری اردبیل و تأیید استانداری و وزارت کشور، این شهر به پنج منطقه شهرداری، ۱۵ ناحیه شهری و ۵۱ محله اصلی تقسیم شده است. در حال حاضر، شهر اردبیل در محدوده‌ای به مساحت بیش از ۶۲۰۰ هکتار گسترده شده است و براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۲۰۱۶ مرکز آمار ایران، دارای جمعیتی بالغ بر ۵۲۹۳۷۴ نفر بوده است (نویخت و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۸۵). موقعیت جغرافیایی شهر اردبیل در قالب شکل ۱ نمایش یافته است.

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

• روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

روش بررسی تحقیق حاضر، مبتنی بر روش توصیفی - تحلیلی بوده و از نظر هدف کاربردی می‌باشد. به منظور جمع‌آوری داده‌ها از روش اسنادی و میدانی استفاده شده است، و سپس بخش عمده پژوهش پیمایش بوده بر این اساس که از طریق توزیع پرسشنامه، به جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز معیارهای جدایی‌گزینی و مصرف‌گرایی پرداخته شده است. جامعه آماری تحقیق را شهروندان مناطق سه و چهار شهر اردبیل تشکیل می‌دهند (۲۰۴۳۱۴ نفر) که ۳۸۳ نفر بر اساس فرمول کوکران به عنوان نمونه برآورد گردید و از آن جایی‌که روش نمونه‌گیری تصادفی ساده بوده لذا ۳۸۳ پرسشنامه به تناسب تعداد خانوار در مناطق و محلات آن توزیع و تکمیل گردید. لازم به ذکر است پرسش‌نامه از نوع محقق ساخته بوده برای ارزش‌گذاری سوالات از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت (۱= خیلی کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد، ۵= خیلی زیاد) استفاده شد. در راستای تحلیل و رتبه‌بندی عوامل موثر بر جدایی‌گزینی در شهر و به دنبال این هدف که با توجه به معیارهای جدایی‌گزینی و مصرف‌گرایی مورد مطالعه، اولویت‌بندی محلات مناطق سه و چهار شهر اردبیل چگونه است؟ شاخص‌های معیارهای جدایی‌گزینی و مصرف‌گرایی مورد بررسی با استفاده از تکنیک آیداس اولویت‌بندی گردیدند. روایی محتوای سوال‌های پرسشنامه توسط

را در بستر آن انجام می‌دهند، فضای شهری تحت تأثیر فعالیت‌های انسان - ها قرار می‌گیرد. در این میان فعالیت‌های اقتصادی نقش عمده‌ای در تغییر شکل محیط زیست و شهر بر عهده دارند، زیرا «ارتباط انسان و محیط - زیست به واسطه کار صورت می‌گیرد» (محمدی اصل، ۱۳۸۸: ۷) بطوریکه عامل اقتصادی بزرگترین چالش‌ها را در برابر پایداری شهری و زیست محیطی به وجود می‌آورد (گیراردت، ۱۳۸۴: ۲۰۰). از سوی دیگر مطالعات نشان می‌دهند که در سال‌های اخیر شهرها از «مکانی برای تولید» به «مکانی برای مصرف» تبدیل شده‌اند. مراکز خرید متعدد در شهرها گویای این امر می‌باشد (Salgueiro, 2007). از آنجایی که مصرف و مصرف‌گرایی مزیت خود را در استفاده بی‌رویه از گاز، نفت و الکترونیسته می‌داند (محمدی اصل، ۱۳۸۸: ۷) به یکی از عوامل ایجاد بحران محیط زیستی تبدیل شده است. مصرف‌گرایی یکی از دشمنان خاموش طبیعت است، زیرا هرچه میزان مصرف بیشتر باشد، استفاده ابزاری از طبیعت برای تولید محصول و تولید زباله بیشتر می‌شود. در این میان شهرها مهم‌ترین خاستگاه‌های مصرف‌گرایی هستند. وقتی در جامعه مصرف مهم‌ترین دغدغه جامعه تلقی شود، ناخودآگاه تمامی تحولات و خواست‌های اجتماعی نیز همسو با مقوله مصرف و مصرف‌گرایی شکل می‌گیرند. ذائقه مصرف‌کننده مهم‌ترین دغدغه در نظام سرمایه‌داری می‌باشد و مکانی که بتوان این ذائقه را در آن آزمون‌جائی جز شهر نیست. پست مدرنیسم و جهانی شدن همزمان به این مسأله کمک کرده و جوامع را در چرخه مصرف - تنوع را به دام انداخته است. مصرف‌گرایی تا جایی پیش رفته که طبقات اجتماعی نیز با مصرف کالاها و نوع مصرف جدا می‌شوند (ابادزی و چاوشیان، ۱۳۸۱: ۶). امروزه هدف از خرید و مصرف کالاها رفع نیازهای ذاتی نبوده بلکه مصرف یک نشانه بوده و دلالت بر معنا و مفاهیم متعددی داشته و نمادی از فرهنگ و هویت افراد جامعه می‌باشد (غلامرضایی، ۱۳۸۹: ۱۳). همین امر سبب شده که در دل شهرهای اسلامی - ایرانی، افراد با ویژگی‌های مصرفی مشابه سعی در جدا کردن خود از سایرین را داشته باشد. بطوری که سبک زندگی تجملاتی و مصرفی در شهرهای ایران امروز مرزبندی جدیدی را ایجاد کرده است. جدایی - گزینی در شهرها پدیده‌هایی است که می‌توان علت آن را در عوامل متعددی نظیر پایگاه اجتماعی، فرهنگی، مذهبی، قومی، اقتصادی خانوارها و شهروندان جستجو کرد. یکی از ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی خانوارهای شهری خصیصه‌ها و ویژگی‌های مصرفی آنها می‌باشد. اینکه یک فرد چرا و به چه دلیل محله خاصی را انتخاب می‌کند به عوامل مختلفی بستگی دارد (شکوئی، ۱۳۶۵: ۳۱). برای نمونه در شهر اردبیل محلات منطقه سه بر مبنای ویژگی‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی از جمله بالا بودن قیمت مسکن و اجاره، سبک زندگی متفاوت، تمایز بارزی را با محلات منطقه چهار شهر دارا هستند این در حالی است که عادت غلط تجمل‌گرایی به حدی در این منطقه شدت یافته که حتی گرانی کالاهای لوکس و افت سطح رفاه اقتصادی نیز نتوانسته مردم را از خرید این گروه از کالاها بازدارد. امروز اردبیل یکی از استان‌های پیش‌تاز در مصرف است. مصرف کالاهایی که بود و نبود آن در سلامت زندگی افراد تأثیری ندارد. مقاله حاضر قصد دارد تا به بررسی نقش مصرف‌گرایی نمادین در جدایی‌گزینی شهرها در محلات مناطق سه و چهار شهر اردبیل بپردازد.

گام دوم (تشکیل ماتریس تصمیم): دومین گام در این روش تشکیل ماتریس تصمیم است یعنی ماتریس معیارگزینه. ماتریسی که ستون‌های آن معیارها و سطرهای آن گزینه‌های پژوهش هستند.

گام سوم (محاسبه میانگین راه حل معیارها): در این گام میانگین راه‌حل برای معیارها مطابق رابطه (۱) محاسبه می‌شود که در واقع همان میانگین داده‌ها برای هر معیار (ستون) می‌باشد.

رابطه (۱): میانگین راه حل معیارها

$$AV_j = \frac{\sum_{i=1}^n x_{ij}}{n}$$

گام چهارم (محاسبه PDA و NDA)

NDA: در گام چهارم مقادیر فاصله مثبت از میانگین یا ایده‌آل مثبت (PDA) و فاصله منفی از میانگین یا ایده‌آل منفی (NDP) با استفاده از روابط (۲ تا ۳) محاسبه شده است.

رابطه (۲): ایده‌آل مثبت یا فاصله مثبت از میانگین

$$PDA_{ij} = \frac{(x_{ij} - AV_j)}{AV_j}$$

رابطه (۳): ایده‌آل منفی یا فاصله منفی از میانگین

$$NDA_{ij} = \frac{(AV_j - x_{ij})}{AV_j}$$

لازم به ذکر است که اگر نتیجه حاصل برای هر مقدار منفی باشد، عدد (نتیجه) صفر در نظر گرفته می‌شود. همچنین اگر معیار بار منفی داشته باشد، فرمول محاسبه ایده‌آل‌های مثبت و منفی جابجا می‌شود.

گام پنجم (تعیین جمع موزون گزینه‌ها): این گام محاسبه مقادیر SP_i و SN_i و با وزن‌دار کردن ایده‌آل‌های مثبت و منفی (PDA_{ij} و NDA_{ij}) و جمع موزون هر گزینه است (روابط ۴ و ۵).

رابطه (۴): جمع ایده‌آل مثبت وزین

$$SP_i = \sum_{j=1}^m w_j \cdot PDA_{ij}$$

رابطه (۵): جمع ایده‌آل منفی وزین

$$SN_i = \sum_{j=1}^m w_j \cdot NDA_{ij}$$

گام ششم (نرمال‌سازی مقادیر SP_i و SN_i): در این گام مقادیر NSN_i و NSP_i از طریق نرمال‌سازی SP_i و SN_i (که در مرحله قبل محاسبه شد) با استفاده از روابط (۶ و ۷) بدست می‌آید.

اساتید و کارشناسان امر مورد تأیید قرار گرفته و برای محاسبه پایایی سئوالات نیز ابتدا با پیش آزمونی، پرسشنامه بر روی نمونه‌ای به حجم ۳۸۳ نفر اجرا گردید و سپس پایایی پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ محاسبه گردید و ضریب کلی ۰/۸۳۰ به دست آمد که نشان از سطح بالای پایایی پرسشنامه می‌باشد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Excel استفاده شده و پس از وزن‌دهی به شاخص‌های مورد مطالعه با بهره‌گیری از روش کریتیک، مناطق هدف با استفاده از مدل EDAS رتبه‌بندی شدند.

مدل EDAS

مدل ایداس یکی از تکنیک‌های نوین تصمیم‌گیری چند شاخصه است. مدل ایداس به معنی ارزیابی براساس فاصله از میانگین راه‌حل است و از این تکنیک جهت رتبه‌بندی گزینه‌ها استفاده می‌شود. در روش‌هایی همانند تاپسیس و یا ویکور ما گزینه مطلوب را بر اساس فاصله از ایده‌آل مثبت و منفی می‌سنجیم، یعنی گزینه‌ای مطلوب است که کمترین فاصله را از ایده‌آل مثبت و بیشترین فاصله را از ایده‌آل منفی دارد. اما در روش ایداس بهترین راه حل مربوط به فاصله از میانگین راه حل (AV) است. در این روش ما نیازی به محاسبه ایده‌آل مثبت و منفی نداریم بلکه دو معیار را برای ارزیابی مطلوب بودن گزینه‌ها در نظر می‌گیریم؛ اولین اندازه‌گیری فاصله مثبت از میانگین (PDA) است و دوم فاصله منفی از میانگین (NDA) است.

مراحل مدل ایداس عبارت است از:

گام اول (تعیین وزن و اهمیت شاخص‌ها): در گام نخست وزن و اهمیت هر یک از شاخص‌ها با استفاده از روش کریتیک بدست آمد. وزن و اهمیت شاخص‌های جدایی‌گزینی و مصرف‌گرایی شهری در جدول ۱ قابل مشاهده است. همانطور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود وزن و اهمیت نسبی بدست آمده برای شاخص‌های جدایی‌گزینی و مصرف‌گرایی در شهر اردبیل، تفاوت چندانی با یکدیگر نداشته و مبین اهمیت نسبتاً یکسان شاخص‌ها می‌باشد. از میان شاخص‌های جدایی‌گزینی و مصرف‌گرایی، شاخص تمایل به تجمل‌گرایی و مصرف کالاهای لوکس با امتیاز نسبی (۰/۲۹)، از ارزش و اهمیت بالاتری برخوردار است. شاخص تمایل به تولید زباله‌های غیرقابل بازیافت با کمترین امتیاز (۰/۱۱۴) در رتبه آخر کمترین وزن را بخود اختصاص داده است. میزان وزن شاخص‌ها در مدل ایداس مورد استفاده قرار گرفته است.

جدول ۱- وزن بدست آمده برای معیارهای جدایی‌گزینی و مصرف‌گرایی

با استفاده از کریتیک

شاخص‌ها	وزن و اهمیت نسبی (WJ)
تمایل به تجمل‌گرایی و مصرف کالاهای لوکس	۰/۲۹
انگیزه‌ها و تمایلات فردی برای جدایی‌گزینی	۰/۱۸۵
رویکردها و نگرش‌ها برای جدایی‌گزینی	۰/۱۵۱
استفاده بی‌رویه از گاز نفت الکتریسته	۰/۱۴۰
لذت‌گرایی و مصرف بی‌حد و حساب	۰/۱۲۵
تقدم مصارف شخصی بر مصارف جمعی	۰/۱۲۰
تمایل به تولید زباله‌های غیرقابل بازیافت	۰/۱۱۴
جمع	۱

رابطه (۶). نرمال سازی SP_i

$$NSP_i = \frac{SP_i}{\max_i(SP_i)}$$

رابطه (۷). نرمال سازی SN_i

$$NSN_i = 1 - \frac{SN_i}{\max_i(SN_i)}$$

سه و چهار شهر اردبیل پرداخته شده است. در ادامه نتایج حاصل از پیاده سازی این مدل در محیط Excel آورده شده است. به منظور بررسی و مقایسه محلات از نظر شاخص های جدایی گزینی و مصرف گرایی ابتدا پاسخ شهروندان گردآوری شده و میانگین پاسخها در نرم افزار Excel به عنوان ماتریس خام وارد گردید و پس از طی مراحل محاسباتی مدل ایداس خروجی نهایی به دست آمده از این روش در جدول زیر قابل مشاهده است.

جدول ۲- امتیاز نهایی گزینه ها و رتبه بندی آنها

رتبه بندی	امتیاز نهایی گزینه ها (ASi)	مناطق
۱	۱/۰۰۰	اروج آباد
۲	۰/۷۸۱	ایران آباد
۳	۰/۶۱۹	کاظم آباد
۴	۰/۵۵۴	میراشرف
۵	۰/۵۳۲	اسلام آباد
۶	۰/۴۹۶	کریم آباد
۷	۰/۴۶۳	سلمان آباد
۸	۰/۱۴۶	شهرک نادری
۹	۰/۱۲۱	جانبازان
۱۰	۰/۱۰۹	امام رضا (ع)
۱۱	۰/۰۷۵	حافظ
۱۲	۰/۰۷۲	رضوان
۱۳	۰/۰۳۲	آزادگان
۱۴	۰/۰۰۰	آزادی

منبع: (محاسبات نگارندگان، ۱۴۰۰)

همانطور که در جدول ۲ مشهود است طبق نتایج حاصله از مدل ایداس در یک نتیجه گیری کلی اولویت بندی در بین محلات مناطق سه و چهار شهر اردبیل، بیشترین میزان ASi به محله اروج آباد در منطقه ۴ و کمترین میزان ASi به محله آزادی در منطقه سه تعلق داشته است. این امر نشان دهنده این است که محلات منطقه ۳ که شامل محلات رضوان، حافظ، آزادی، آزادگان، امام رضا (ع)، نادری و شهرک جانبازان از لحاظ مصرف گرایی در وضعیت نامطلوبی قرار دارند. محلات منطقه سه خواهان جدایی گزینی و زندگی در مناطق مرفه شهری هستند یعنی در این محلات تمایل به مصرف گرایی و تجمل گرایی، رویکردها و نگرش به جدایی گزینی مشهود است. اما در مقابل محلات منطقه ۴ که شامل اروج آباد، ایران آباد، کاظم آباد، میراشرف، اسلام آباد، کریم آباد و سلمان آباد از لحاظ مصرف گرایی در وضعیت مطلوبی قرار دارند. این محلات ساختار اجتماعی نامستحجمی داشته، از توان اقتصادی بسیار پایینی برخوردار بوده، کالبد این محلات بسیار آسیب پذیر می باشد. سکونت اقشار کم درآمد در مکان هایی که جاذب سایر گروه ها نیست به تمرکز و جدایی گزینی طبقه کم درآمد از سایر گروه های اجتماعی منجر می شود.

۳- بحث و نتیجه گیری

یکی از مسائل بسیار مهم و مورد تأکید در قرن بیست و یکم، مصرف گرایی است که در بسیاری از کشورهای جهان از جمله کشور ما به عنوان یک

گام هفتم (محاسبه امتیاز نهایی گزینه ها و رتبه بندی آنها): در مرحله آخر امتیاز نهایی گزینه ها با استفاده از رابطه (۸) محاسبه شده و گزینه ها براساس آن رتبه بندی می شوند.

رابطه (۸). امتیاز نهایی گزینه ها

$$AS_i = 0.5 * (NSP_i + NSN_i)$$

$$0 \leq AS_i \leq 1$$

در روش تصمیم گیری چند معیاره ایداس، امتیاز نهایی گزینه ها مقدار ASi می باشد. مقدار ASi همواره بین صفر و یک و یا معادل صفر یا یک بدست می آید. در این تحقیق ASi بیانگر میزان جدایی گزینی و مصرف گرایی در مناطق مختلف شهر اردبیل می باشد. هر گزینه ای که مقدار ASi بیشتری را بخود اختصاص دهد یعنی هر چه مقدار عددی آن به یک نزدیکتر باشد، از نظر مصرف گرایی در وضعیت مطلوب تری قرار دارند. در مقابل محلاتی که مقدار ASi آنها کمتر باشد و هر چه به صفر نزدیکتر باشد، نشان دهنده این است که آن منطقه از لحاظ مصرف گرایی در وضعیت نامطلوب تری قرار دارد و در نتیجه به منظور برنامه ریزی جامعه ای بهتر، برنامه ریزان شهری نیازمند آگاهی از نحوه اندازه گیری جدایی گزینی و تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از آن هستند. بنابراین بیشترین مقدار ASi اولین رتبه را به خود اختصاص داده و کمترین مقدار آن نیز آخرین رتبه را دریافت می کند.

گام هشتم (طبقه بندی گزینه ها): در پایان نیز وضعیت جدایی گزینی شهرها و مصرف گرایی محلات مناطق سه و چهار شهر اردبیل براساس امتیاز نهایی تکنیک ایداس، ارزیابی و سطح بندی می شود.

یافته های تحقیق

رتبه بندی محلات مناطق سه و چهار شهر اردبیل با استفاده از مدل ایداس

بعد از انتخاب معیارها و گزینه ها، وزن معیارها نیز توسط مدل کریتیک محاسبه شده است. در این پژوهش هدف بر این بوده که محلات مناطق سه و چهار شهر اردبیل را براساس شاخص های جدایی گزینی و مصرف گرایی تحلیل و رتبه بندی کنیم. با رتبه بندی می توان به وضعیت محلات پی برد بدین معنی که با مقایسه تطبیقی می توان متوجه شد که کدام دسته از محلات از وضعیت مناسبی برخوردارند و کدام دسته در وضعیت نامطلوبی به سر می برند تا تدابیر لازم در این مورد اتخاذ شود بر این مینا در این پژوهش با استفاده از مدل ایداس به اولویت بندی محلات مناطق

زندگی بشر و محیط‌زیست هستند. نتایج پژوهش حاضر نیز مصداق این امر در مورد محلات منطقه سه شهر اردبیل نشان می‌دهد؛ محلاتی همچون حافظ، آزادی، رضوان و آزادگان دارای وضعیت نامطلوب مصرف-گرایی می‌باشند. از دیگر سو با نتایج پژوهش تیموری و همکاران (۱۳۹۶) همخوانی دارد که افراد در جامعه با انتخاب سبک زندگی خاص در یک محله در دادن نوعی تشخیص به آن محله می‌کوشند تا مانع از ورود دیگر افراد غیرمشابه به آن محل بشوند. در مجموع با توجه به تفاوت مناطق سه و چهار و همچنین با نظر به مخاطره‌آمیز بودن مسائل زیست محیطی در شهر انتظار می‌رود که مسئولین امر موضع را جدی بگیرند و برنامه‌ریزی لازم را برای کم کردن فاصله بین مادی‌گرایی و مصرف‌گرایی و حرکت در مسیر جمع‌گرایی و تحقق الگوی مطلوب شهروندی زیست‌محیطی کرده باشند. با توجه به نتایج به‌دست آمده از تحلیل‌های صورت گرفته در نگارش پیش‌رو، پیشنهادهای کاربردی به منظور کاستن از میزان مصرف-گرایی در شهر در سال‌های آتی ارائه می‌شود. پیشنهادهای مذکور عبارتند از: فرهنگ‌سازی صرفه‌جویی و عدم مصرف‌گرایی در بین ساکنان و شهروندان، برگزاری کارگاه‌هایی در ارتباط با موضوع مصرف برای شهروندان به‌ویژه زنان که اکثر آنها مدیریت منازل را بر عهده دارند، افزایش حساسیت مدیران و برنامه‌ریزان شهری به مقوله مصرف و اصلاح سبک زندگی آنها در جهت الگوگیری شهروندی.

چالش بزرگ مطرح شده است. یکی از بارزها و نمودهای این تجمل-گرایی، اسراف و افراط در استفاده از مواد غذایی، کالاهای غیرضروری و انرژی است که در سال‌های اخیر سبک زندگی ایرانیان را تحت تأثیر قرار داده و مصرف‌گرایی افزایش بیشتری پیدا کرده است این امر برداشت از منابع را نیز افزایش داده که در نهایت باعث ناپایداری شهرها و تخریب محیط‌زیست شده است. عوامل اجتماعی و اقتصادی تأثیر زیادی بر مصرف‌گرایی شهروندان دارد و هدف از این پژوهش بررسی نقش مصرف-گرایی نمادین در جدایی‌گزینی شهرها در محلات مناطق سه و چهار شهر اردبیل است. محاسبه وزن و اهمیت نسبی شاخص‌های مورد بررسی با استفاده از روش کربتیک به منظور رتبه‌بندی محلات مناطق سه و چهار شهر اردبیل براساس جدایی‌گزینی شهری و مصرف‌گرایی با تکنیک ایداس، نشان می‌دهد که از میان شاخص‌های جدایی‌گزینی و مصرف-گرایی در محلات مناطق سه و چهار شهر اردبیل، منطقه ۴ شهر اردبیل از ارزش و اهمیت بالاتری برخوردار است و در وضعیت مطلوب‌تری به لحاظ مصرف‌گرایی قرار دارند. در مقابل منطقه ۳ شهر اردبیل از ارزش و اهمیت کمتری برخوردارند و در وضعیت نامطلوبی به لحاظ مصرف‌گرایی قرار دارند. یافته‌های این پژوهش از یک‌سو با پژوهش زارع و همکاران (۱۳۹۹) و غلامی و خلجی (۱۳۹۶) هم‌سو است که معتقدند انگیزه‌ها و تمایلات فردی برای جدایی‌گزینی باعث افزایش مصرف‌گرایی در شهر می‌شود. از طرف دیگر فردگرایی و مادی‌گرایی یکی از عوامل اصلی تهدیدکننده

منابع

- ابادری، ی.، چاوشیان، ح.، ۱۳۸۱. از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی، رویکردهای نوین در تحلیل جامعه‌شناختی هویت اجتماعی، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۰، ص ۲۷-۳.
- بنی‌فاطمه، ح.، حسین‌نژاد، فهمیه، ۱۳۹۱. مصرف‌گرایی در جامعه و تأثیر آن بر محیط‌زیست شهری: رویکردی نوین، فصلنامه راهبرد اجتماعی و فرهنگی، سال اول، شماره ۲، ص ۶۱-۳۹.
- تیموری، ا.، هادیلی، ب.، صابری، ح.، ۱۳۹۵. مصرف‌گرایی نمادین و جدایی‌گزینی فضایی در شهر تبریز مطالعه موردی: کوی فردوس و ولیعصر، جغرافیا و توسعه، شماره ۴۷، ص ۱۶-۱.
- زارع، ب.، حبیب‌پور گتایی، ک.، عابدینی، ع.، ۱۳۹۹. رابطه بین مصرف‌گرایی و جهت‌گیری‌های ارزشی با شهروندی زیست‌محیطی در بین شهروندان تبریز، فصلنامه جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، سال نهم، شماره ۲، ص ۹۸-۷۳.
- شکوئی، ح.، ۱۳۶۵. جغرافیای اجتماعی شهرها، جهاد دانشگاهی، چاپ اول، تهران.
- غلامرضایی، ع.، ۱۳۸۹. مبانی مصرف‌گرایی در دنیای جدید و اصول مصرف در اسلام با تأکید بر رسانه ملی، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، سال هفدهم، شماره ۱، ص ۳۰-۱۱.
- غلامی، ی.، خلجی، ن.، ۱۳۹۶. سنجش تأثیرات متغیرهای اجتماعی - اقتصادی بر مصرف‌گرایی شهروندان (نمونه موردی: شهر کاشان)، پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال هشتم، شماره ۲۹، ۱۴۰-۱۱۹.
- فکوهی، ن.، ۱۳۸۳. انسان‌شناسی شهری، تهران: نشر نی.
- گیراردت، ه.، ۱۳۸۴. سوخت و ساز شهرها در نوشتارهایی درباره توسعه شهری پایدار، ترجمه کیانوش ذاکر حقیقی، تهران: نشر مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
- محمدی‌اصل، ع.، ۱۳۸۸. زنان و محیط‌زیست، تهران: نشر شیرازه.
- نوبخت، ف.، یزدانی، م.، فیروزی مجنده، ا.، نقی‌زاده باقی، ع.، ۱۳۹۹. انتخاب مکان بهینه ورزش همگانی در شهر اردبیل با استفاده از تلفیق سیستم اطلاعات جغرافیایی و سیستم‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره، مطالعات ورزشی، دوره ۶۳، شماره ۳۰۶-۲۸۱.

- Harvey, D. 1993. Social Justices and the City, Basil Black well, second edition, Oxford. UK.
- Murdoch, J. 2006. Post- Structuralist Geography; a guide to relational space, SAGE Publications
- , first published, London.

- Salgueiro, T. 2007. Consumption and City Fragmentation, Portugal: University at www.herodot.net/conferences/Ayvalik/papers/geog-02.pdf.
- Veblen, T. 2007. The Theorey of the Leisure class, Edited by; Martha Banta, Oxford World's Classics, Oxford University Press, UK.

Urban segregation and symbolic consumerism are a challenge to the urban environment

Maryam Jami Odolo ¹; Mohammad Hassan Yazdani ^{2 *}; Samaneh Jalili Sadrabad ³

1. PhD student in Geography and Urban Planning, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

2*. Corresponding Author, Faculty of Social Sciences (Department of Geography and Urban Planning) University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

3. Assistant Professor of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, University of Science and Technology

*Email Address: Yazdani@uma.ac.ir

Abstract

Today, increasing urbanization and increasing urban settlements have the greatest impact on the environment and the city has become one of the main centers of environmental pollution. Symbolic consumerism, which is a kind of lifestyle, causes people with similar tastes to gather in affluent neighborhoods of cities, while giving a special identity to their place of residence. They prevent people with different lifestyles from entering these neighborhoods. This has led to problems such as segregation in certain areas of the city, which will be addressed in the following article. Therefore, in the present study, the ranking of urban neighborhoods and the extent of separation of target neighborhoods in the city of Ardabil have been measured and evaluated by descriptive and analytical methods using the multi-criteria decision-making method of Idas; To measure the degree of separation, selection of cities and symbolic consumerism of Ardabil. 7 criteria were used to rank the separation of Ardabil city. Relevant indicators were weighted using the Curtink method and the criteria were ranked using the Idas decision-making technique. Based on the metrics used in the research and the result of the implementation of the Idas technique, the neighborhoods of region 3 of Ardabil city are in the most unfavorable situation in terms of consumerism and are in the last place in the neighborhoods of the regions. 4 are in the best position with the most points. District 4 neighborhoods, because they are informal settlements, have had the least negative impact on the environment in terms of consumerism.

Introduction

The formation of human forms and perspectives in relation to the social processes that make them up. Separation in cities is one of the issues that is formed under the influence of different processes and over time. How the process is formed is related to the spaces that define social relations within geographical environments at different times and the dialectical relationship with individuals, society, prevailing ideology, interests, desires, economic characteristics, It is social and cultural in the same society. In this respect, space has a relational and relative state and changes at different times due to the existence of a dialectical relationship within itself. It can be argued that cities are the most important sources of environmental pollution and population centers, machines, industry, buildings and technology. Cities are also centers for the accumulation of pollutants such as air pollution, noise pollution, non-recyclable or industrial waste, and even water pollution. On the other hand, lifestyle, which refers to people's way of life, social values, activities, behavioral patterns, consumption and habits of people throughout life, indicates the sociability of individuals and the culture of society, major influences on It leaves the urban environment. As the urban population increases, the urban environment becomes more important, because increasing urbanization, increasing the growth rate of cities and making them the most common form of human life has had the greatest impact on the environment. The density of urban population has increased and pollution in cities has reached such a level that the city has become one of the main centers of environmental pollution. Specific urban lifestyles, such as the need for more travel and transportation, which increase energy consumption, are among the city's environmental impacts. Since the urban environment is the first environment with which humans are in contact and carry out economic and social activities in its context, the urban space is affected by human activities. Among these, economic activities play a major role in transforming the environment and the city, because "the relationship between man and the environment is done through work." As the economic factor poses the greatest challenges to urban and environmental

sustainability. It has become one of the factors causing the environmental crisis. Consumerism is one of the silent enemies of nature, because the higher the consumption, the greater the use of nature as a tool for crop production and waste generation. Among these, cities are the most important origins of consumerism. When consumption is considered to be the most important concern of society in society, subconsciously all social developments and desires are formed in line with the category of consumption and consumerism. Consumer taste is the most important concern in the capitalist system and the place where this taste can be tested is nowhere but the city. Simultaneous postmodernism and globalization have contributed to this and trapped societies in the consumption-diversity cycle. Consumerism has progressed to the point where social classes are also separated by the consumption of goods and the type of consumption. This has caused people with similar consumer characteristics in the heart of Islamic-Iranian cities to try to separate themselves from others. So that the luxury and consumer lifestyle in the cities of Iran today has created a new border. Separation in cities is a phenomenon that can be traced to various factors such as social, cultural, religious, ethnic, economic status of households and citizens. One of the cultural and social characteristics of urban households is their characteristics and consumption characteristics. Why and for what reason a person chooses a particular neighborhood depends on various factors. Different lives have a distinct difference with the neighborhoods of the four cities. The present article intends to investigate the role of symbolic consumerism in the separation and selection of cities in the neighborhoods of the third and fourth districts of Ardabil. In this regard, the current research seeks to answer the following question: Based on the criteria of separation and consumerism studied in the study, what is the priority of neighborhoods in the third and fourth districts of Ardabil?

Methodology

The research method of the present study is based on descriptive-analytical method and is applied in terms of purpose. In order to collect data, documentary and field methods have been used, and then the main part of the research is survey based on the fact that through the distribution of questionnaires, the information required for segregation and consumerism criteria has been collected. The statistical population of the study consists of citizens of regions three and four of Ardabil city (204314 people) of which 383 people were estimated as a sample based on Cochran's formula and since the random sampling method was simple, so 383 questionnaires It was distributed and completed according to the number of households in its areas and neighborhoods. It should be noted that the questionnaire was a researcher-made questionnaire. To like the questions, a five-point Likert scale was used (1 = very low, 2 = low, 3 = medium, 4 = high, 5 = very high). In order to analyze and rank the factors affecting segregation in the city and following the goal that according to the criteria of segregation and consumerism studied, what is the priority of neighborhoods in the third and fourth districts of Ardabil? The indicators of segregation and consumerism criteria were prioritized using the Idas technique. The content validity of the questionnaire questions was confirmed by professors and experts. To calculate the reliability of the questions, the questionnaire was first administered on a sample of 383 people and then the reliability of the questionnaire was calculated by Cronbach's alpha method and the overall coefficient 0.830 was obtained, which indicates the high level of reliability of the questionnaire. Excel software was used to analyze the data and after weighting the studied indicators using the critical method, the target areas were ranked using the EDAS model. EDAS model The Idas model is one of the new multi-criteria decision making techniques. The Idas model means evaluation based on the distance from the mean solution and this technique is used to rank the options. In methods such as TOPSIS or VICOR, we measure the optimal option based on the distance from the positive and negative ideal, that is, the optimal option that has the shortest distance from the positive ideal and the maximum distance from the negative ideal. But in the EDAS method, the best solution is the distance from the average solution (AV). In this method, we do not need to calculate the positive and negative ideals, but consider two criteria for evaluating the desirability of options; The first is a measure of positive distance from the mean (PDA) and the second is a negative distance from the mean (NDA).

Conclusion

One of the most important and emphasized issues in the 21st century is consumerism, which has been raised as a great challenge in many countries of the world, including our country. One of the manifestations of this luxury is extravagance in the use of food, non-essential goods and energy, which in recent years has affected the Iranian lifestyle and consumerism has increased further. It has also increased resource extraction, which has ultimately led to urban instability and environmental degradation. Social and

economic factors have a great impact on consumerism and the purpose of this study is to investigate the role of symbolic consumerism in the separation and selection of cities in the third and fourth districts of Ardabil. Calculation of the weight and relative importance of the studied indicators using the critical method in order to rank the neighborhoods of areas three and four of Ardabil city based on urban separation and consumerism with the Idas technique, shows that among the indicators Separation and consumerism in the neighborhoods of districts three and four of Ardabil city, district 4 of Ardabil city have a higher value and importance and are in a more favorable situation in terms of consumerism. In contrast, District 3 of Ardabil has less value and importance and is in an unfavorable situation in terms of consumerism. The findings of this study are in line with the research of Zare et al. (2015) and Gholami and Khalaji (2017) who believe that individual motivations and desires for separation increase consumerism in the city. . On the other hand, individualism and materialism are one of the main threats to human life and the environment. The results of the present study also show an example of this in the neighborhoods of the three cities of Ardabil; Neighborhoods such as Hafez, Azadi, Rezvan and Azadegan have an unfavorable situation of consumerism. On the other hand, it is consistent with the results of the research of Teymouri et al. (2017) that people in society try to give a certain identity to a neighborhood by choosing a specific lifestyle in order to prevent other dissimilar people from entering that neighborhood. Overall, given the differences between Zones 3 and 4, as well as the risky environmental issues in the city, it is expected that the authorities will take the position seriously and plan to close the gap between materialism and Consumerism and moving towards collectivism and achieving the desired model of environmental citizenship. According to the results of the analysis of the leading writing, practical suggestions are provided to reduce the level of consumerism in the city in the coming years. These suggestions are: Creating a culture of saving and non-consumerism among residents and citizens, holding workshops on the subject of consumption for citizens, especially women, most of whom are in charge of home management, increasing the sensitivity of managers and urban planners to the category of consumption and modification of their lifestyle in order to model citizenship.

keywords

"Segregation", "Consumerism", "Urban Environment", "EDAS", "Ardabil"